

MONOGRAFIA
POKONFERENCYJNA

SCIENCE,
RESEARCH, DEVELOPMENT #43

Ченстохова PL \ Czestochowa

30.07.2021 - 31.07.2021

U.D.C. 72+7+7.072+61+082

B.B.C. 94

Z 40

Zbiór artykułów naukowych recenzowanych.

(1) Z 40 Zbiór artykułów naukowych z Konferencji Międzynarodowej Naukowo-Praktycznej (on-line) zorganizowanej dla pracowników naukowych uczelni, jednostek naukowo-badawczych oraz badawczych z państw obszaru byłego Związku Radzieckiego oraz byłej Jugosławii.

(30.07.2021) - Warszawa, 2021.

ISBN: 978-83-66401-88-4

Wydawca: Sp. z o.o. «Diamond trading tour»

Adres wydawcy i redakcji: 00-728 Warszawa, ul. S. Kierbedzia, 4 lok.103

e-mail: info@conferenc.pl

Wszelkie prawa autorskie zastrzeżone. Powielanie i kopiowanie materiałów bez zgody autora jest zakazane. Wszelkie prawa do artykułów z konferencji należą do ich autorów.

W artykułach naukowych zachowano oryginalną pisownię.

Wszystkie artykuły naukowe są recenzowane przez dwóch członków Komitetu Naukowego.

Wszelkie prawa, w tym do rozpowszechniania i powielania materiałów opublikowanych w formie elektronicznej w monografii należą Sp. z o.o. «Diamond trading tour».

W przypadku cytowań obowiązkowe jest odniesienie się do monografii.

Publikacja elektroniczna.

«Diamond trading tour» ©

Warszawa 2021

ISBN: 978-83-66401-88-4

Redaktor naukowy:

W. Okulicz-Kozaryn, dr. hab, MBA, Institute of Law, Administration and Economics of Pedagogical University of Cracow, Poland; The International Scientific Association of Economists and Jurists «Consilium», Switzerland.

KOMITET NAUKOWY:

W. Okulicz-Kozaryn (Przewodniczący), dr. hab, MBA, Institute of Law, Administration and Economics of Pedagogical University of Cracow, Poland; The International Scientific Association of Economists and Jurists «Consilium», Switzerland;

C. Беленцов, д.п.н., профессор, Юго-Западный государственный университет, Россия;

Z. Čekerevac, Dr., full professor, «Union - Nikola Tesla» University Belgrade, Serbia;

Р. Латыпов, д.т.н., профессор, Московский государственный машиностроительный университет (МАМИ), Россия;

И. Лемешевский, д.э.н., профессор, Белорусский государственный университет, Беларусь;

Е. Чекунова, д.п.н., профессор, Южно-Российский институт-филиал Российской академии народного хозяйства и государственной службы, Россия.

N. Yuriychuk, Ph. D in Pedagogics, Assistant Professor, Assistant Professor at the Chair for Ukrainian Linguistics and Methods of Education SHEI «Pereiaslav-Khmelnytskyi State Pedagogical Hryhorii Skovoroda University», Ukraina

U. Buts, PhD in Economics, Belarusian Agricultural Academy.

KOMITET ORGANIZACYJNY:

A. Murza (Przewodniczący), MBA, Ukraina;

A. Горохов, к.т.н., доцент, Юго-Западный государственный университет, Россия;

A. Kasprzyk, Dr, PWSZ im. prof. S. Tarnowskiego w Tarnobrzegu, Polska;

A. Malovychko, dr, EU Business University, Berlin – London – Paris - Poznań, EU;

S. Seregina, independent trainer and consultant, Netherlands;

M. Stych, dr, Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie, Polska;

A. Tsimayeu, PhD, associate Professor, Belarusian State Agricultural Academy, Belarus.

I. Bulakh PhD of Architecture, Associate Professor Department of Design of the Architectural Environment, Kiev National University of Construction and Architecture

Recenzenci:

L. Nechaeva, PhD, Instytut PNPU im. K.D. Ushinskogo, Ukraina;

M. Ордынская, профессор, Южный федеральный университет, Россия.

**ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ МІСТОБУДІВНОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ**

Рижова І.С., Зоря О.П. 5

**“KNAI-MEDICA” REOCOM AS AN EFFECTIVE METHOD FOR
DIAGNOSIS OF CARDIOVASCULAR DISEASES**

Pavlyshyn A., Lukianenko V. 8

**ПЕРСПЕКТИВІЗАЦІЯ У ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ
(НА МАТЕРІАЛІ ПРЕС-КОНФЕРЕНЦІЙ ДЖ.БАЙДЕНА ТА В. ПУТІНА)**

Сінельнік А. О..... 11

**ЩОДО ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В
УКРАЇНІ**

Миронець О.М., Маламуж В.І. 17

**RHEOGRAPHIC INDEX AND BLUMBERGER'S COEFFICIENT AS
DIAGNOSTIC CRITERIA**

Pavlyshyn A., Kopytchak S..... 20

**СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО РОЗУМІННЯ ТА КЛАСИФІКАЦІЇ
НЕВРОТИЧНИХ РОЗЛАДІВ**

Попіль Б.А., Попіль М.І. 23

ON DIALECTAL MATERIAL IN GEORGIAN FOLKTALES

Labartkava M., Mirtskhulava L. 26

**НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЦЕСУ УПРАВЛІННЯ
ТРУДОВИМ ВИХОВАННЯМ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ
ОСВІТИ УКРАЇНИ (1958-1990 РР.)**

Дудко Я. В., Латиш В.В. 29

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ МІСТОБУДІВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

І.С. Рижова,

д.ф.н., професор

Національний університет «Запорізька політехніка»

м. Запоріжжя, Україна

О.П. Зоря,

к.с.н., доцент

Національний університет «Запорізька політехніка»

м. Запоріжжя, Україна

Ключові слова: архітектурну діяльність, житловий фонд, забудова, містобудівна діяльність, планування території, проектування, реконструкція, спорудження.

Keywords: architectural activity, housing stock, building, town-planning activity, territory planning, design, reconstruction, construction.

Відносини у сфері містобудівної діяльності регулюються Конституцією України, Цивільним, Господарським і Земельним кодексами України, Законами України «Про регулювання містобудівної діяльності», «Про Генеральну схему планування території України», «Про основи містобудування», «Про архітектурну діяльність», «Про комплексну реконструкцію кварталів (мікрорайонів) застарілого житлового фонду», «Про землеустрій», іншими нормативно-правовими актами [1].

Містобудування (містобудівна діяльність) – це цілеспрямована діяльність державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій, громадян, об'єднань громадян по створенню та підтриманню повно-

цінного життєвого середовища, яка включає прогнозування розвитку населених пунктів і територій, планування, забудову та інше використання територій, проектування, будівництво об'єктів містобудування, спорудження інших об'єктів, реконструкцію історичних населених пунктів при збереженні традиційного характеру середовища, реставрацію та реабілітацію об'єктів культурної спадщини, створення інженерної та транспортної інфраструктури [2].

Об'єкти архітектурної діяльності (об'єкти архітектури) – будинки і споруди житлово-цивільного, комунального, промислового та іншого призначення, їх комплекси, об'єкти благоустрою, садово-паркової та ландшафтної архітектури, монументального і монументально-

декоративного мистецтва, території (частини територій) адміністративно-територіальних одиниць і населених пунктів.

Для створення об'єкта архітектури виконується комплекс робіт, який включає: підготовку містобудівних умов та обмежень забудови земельної ділянки у випадках і порядку, передбачених законодавством; здійснення в необхідних випадках передпроектних робіт, а також заходів з охорони нововиявлених під час здійснення будівництва або зміни (у тому числі шляхом знесення) об'єктів містобудування, що відповідно до закону мають антропологічне, археологічне, естетичне, етнографічне, історичне, мистецьке, наукове чи художнє значення; пошук архітектурного рішення, розроблення, погодження у визначених законом випадках і затвердження проекту; виконання робочої документації для будівництва, а в разі виконання її або окремих її частин іншим виконавцем – здійснення авторського нагляду за таким виконанням; будівництво (нове будівництво, реконструкцію, реставрацію, капітальний ремонт) та знесення об'єкта архітектури, архітектурно-будівельний контроль, технічний та авторський нагляди під час здійснення будівництва або зміни (у тому числі шляхом знесення) об'єкта містобудування; прийняття спорудженого об'єкта в експлуатацію [3].

Планування територій на місцевому рівні здійснюється шляхом роз-

роблення та затвердження комплексних планів просторового розвитку територій територіальних громад, генеральних планів населених пунктів і детальних планів території, їх оновлення та внесення змін до них.

Містобудівна документація на місцевому рівні розробляється з урахуванням відомостей Державного земельного кадастру на актуалізованій картографічній основі у цифровій формі в державній системі координат у формі електронних документів, що містять базові і тематичні геопросторові дані [1].

Порядок обміну інформацією між містобудівним кадастром та Державним земельним кадастром встановлюється Кабінетом Міністрів України.

Для професійного обговорення проектних рішень у сфері містобудування центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері містобудування, уповноважені органи містобудування та архітектури можуть утворювати архітектурно-містобудівні ради як дорадчі органи, що діють на громадських засадах.

Типове положення про архітектурно-містобудівні ради затверджується центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері містобудування.

Література:

1. Про регулювання містобудівної діяльності: Закон України від 17.02.2011

- № 3038-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 28.07.2021).
2. Про основи містобудування: Закон України від 16.11.1992 № 2780-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 28.07.2021).
3. Про архітектурну діяльність: Закон України від 20.05.1999 № 687-XIV. URL: <http://vugip.org.ua> › zakon-uk (дата звернення: 28.07.2021).

“KHAI-MEDICA” REOCOM AS AN EFFECTIVE METHOD FOR DIAGNOSIS OF CARDIOVASCULAR DISEASES

A.Pavlyshyn, PhD, MD

Associate Professor

I.Horbachevsky Ternopil State Medical University

V. Lukianenko,

student

I.Horbachevsky Ternopil State Medical University

Keywords: cardiovascular diseases, rheographic investigation, elasticity index.

As of today, cardiovascular diseases (CVD) are one of the world's leading health problems occupying a leading position in mortality rates [1].

The incidence of CVDs is steadily increasing. Detection of cardiovascular disease has almost doubled from 271 million in 1990 to 523 million in 2019 in Ukraine. These diseases are the leading causes of death. Unfortunately, according to this data Ukraine remains one of the world leaders in mortality and morbidity rates [2].

According to the WHO cardiovascular diseases (CVDs) are the number 1 cause of death globally, taking an estimated 17.9 million lives each year [3]. The Ministry of Health of Ukraine reports that this number reaches almost 500 thousand people per year [4].

According to the WHO prognostic data by 2030 almost 23.6 million people will be dying from CVDs annually [5]. The importance of preventive measures of cardiovascular diseases cannot be overestimated as they allow to prevent timely cardiovascular pathologies and related complications.

The high-quality diagnostics as the preventive measures play a crucial role in detection of CVDs in advance. They are represented by such methods as: electrocardiography, Holter monitoring of the electrocardiogram, rheovasography, angiography, and echocardiography, etc [6].

Among previously mentioned kinds of investigations, rheovasography deserves special attention due to possibility of effective identification of early CVDs manifestations. Rheovasography is a non-invasive biophysical method of investigation of the cardiovascular system and systemic and regional blood circulation which is based on the registration of changes in electrical resistance of tissues to high frequency alternating current during passing of pulse waves through the vascular system and changes in vascular volume during this period [7].

Rheovasography has a number of important advantages, which allow us to:

- assess the state of the body's regulatory systems
  - diagnose blood circulation in the lower and upper extremities
-

- evaluate the effectiveness of atherosclerosis treatment
- identify the location and prevalence of peripheral circulatory disorders of the main arteries
- assess vascular tonus and collateral blood flow [8].

The disadvantages of this method of investigation are the next: duration (15-20 minutes) and complexity of the procedure and necessity of special training for the medical staff to ensure correct interpretation of the results.

The rheographic investigation was performed on the basis of an 8-channel rheovasograph "ReoCom" developed by "KHAI-MEDICA" which allows to process a number of important indicators of cardiovascular system (CVS) such as index of elasticity and duration of anacrotic wave.

This device, unlike its predecessors, has 8 data channels. The rheovasograph works with the minimum probing current, and also is equipped with two additional channels of electrocardiographic and phonocardiographic signals. The device has a significantly increased efficiency of the probing current stabilization system of the rheograph's channels compared to other models. These features reduce the impact of changes in the skin-electrode resistance on the recording quality of rheosignals, minimize the interaction of channels during synchronous registration of rheograms in several leads and provide the most accurate measurement conditions in all leads.

Within the implementation of the state grant for the startup "Arterial oscil-

lography" with the support of the Innovations' Development Fund 115 patients were examined. Among them 56% were women and 44% were men aged from 18 to 65 years.

Based on the above studies, it was found that one of the important indicators for assessing the condition of the cardiovascular system and predicting CVDs dysfunction is the condition of the vascular endothelium, which can be assessed using the elasticity index and duration of anacrotic rheographic wave.

The elasticity index (EI) characterizes the elasticity of the arteries of the target area. The value less than 0.2 is considered to be sharply reduced, from 0.2 to 0.4 it is moderately reduced, and the value more than 0.4 corresponds to the physiological norm. A decrease below normal values indicates poor elasticity of the arterial walls with a corresponding deterioration of blood flow. A decrease in this index below 0.2 is a prognostically unfavorable sign of the cardiovascular diseases development.

The duration of the ascending part (anacrotia) of the rheographic wave reflects the period of full opening of the vessel and gives clear information about the condition of the vascular wall. It is determined as an interval from the beginning of the wave to the true peak. The time of the ascending part of the rheographic wave is divided into two components: the time of rapid blood filling (the factor that depends on the cardiac activity) and the time of slow blood filling (its value derives from the tonic properties of the vascular wall). These two indicators

are approximately equal to each other under normal conditions. In case of increased tonus and decreased elasticity of arterial wall this ratio changes by increasing the time of slow blood filling [9]. Normal references of the EI are 0.08 – 0.13 seconds.

Therefore, the elasticity index and duration of anacrotic wave are important indicators in predicting cardiovascular disease.

Using these criteria, we can prognose the development of complications of cardiovascular diseases and develop methods of prevention.

By means of the mentioned indicators we found that 5.2% of patients have increased duration of anacrotic wave over the normal references and 2.6% of patients have decreased elasticity index. Such results indicate that these patients are in the risk group of cardiovascular diseases development.

The investigations showed that in 9.6% of patients the results of duration of anacrotic wave reached the upper limit and in 11.3% of patients the elasticity index was moderately decreased. These results indicate that this number of pa-

tients require additional instrumental and laboratory investigations to reveal reasons of the abnormal results. 85.2% and 86.1% of patients according to the duration of anacrotic wave and the elasticity index respectively had the results within normal references. This information assumes that this group of patients is relatively healthy.

References:

1. [https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/cardiovascular-diseases-\(cvds\)](https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/cardiovascular-diseases-(cvds))
2. <https://phc.org.ua/news/sercevo-sudinni-zakhvoryuvannya-golovna-prichina-smerti-ukrainciv-visnovki-z-doslidzhennya>
3. https://www.who.int/health-topics/cardiovascular-diseases#tab=tab_1
4. https://nmapo.edu.ua/zagruzka2/DrAr/DR_Saxanda.pdf
5. https://www.who.int/cardiovascular_diseases/about_cvd/en/
6. http://cep.bsmu.edu.ua/article/view/1727-4338.XIX.2.72.2020.12/pdf_489
7. https://nmapo.edu.ua/zagruzka2/DrAr/dis_Strakhova.pdf
8. http://dSPACE.zsmu.edu.ua/bitstream/123456789/10656/1/dis_Strakhova_2018.pdf
9. <https://ito.gov.ua/poslugi/viddil-diagnostiki/reovazografiya.html>

ПЕРСПЕКТИВІЗАЦІЯ У ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ (НА МАТЕРІАЛІ ПРЕС-КОНФЕРЕНЦІЙ ДЖ.БАЙДЕНА ТА В. ПУТІНА)

Сінельник А. О.

викладач кафедри педагогіки, іноземної філології та перекладу
Харківський національний економічний університет імені С. Кузнеця

У роботі проаналізовано перспективізацію у прес-конференціях Дж. Байдена та В. Путіна (саміт США-Росія 2021), виділено та упорядковано основні типи перспективізації відповідно до точки огляду мовця та лінгвістичних засобів її актуалізації. Визначено, що виступи президентів характеризуються мультиперспективністю, тобто погляди мовців на предметну ситуацію представлені з різних точок огляду.

Ключові слова: прес-конференція, перспектива, точка огляду, перспективізація, мультиперспективізація

Perspectivization in Political Discourse. The research analyzes perspective-taking in the press conferences of Joseph Biden and Vladimir Putin (summit USA-Russia 2021). It identifies and systemizes the main types of perspective-taking as to the linguistic means of their verbal representation. The press conferences under study are characterized by multiperspectivity, i. e., the views of the speakers on a referent situation are presented from different vantage points.

Key words: press conference, perspective, vantage point, perspective-taking, multiperspectivity.

16 червня 2021 року у швейцарському місті Женева відбулася зустріч президента Сполучених Штатів Америки Дж. Байдена та президента Російської Федерації В. Путіна, під час якої було обговорено ключові питання розвитку американсько-російських відносин в контексті світового політичного процесу. За підсумками зустрічі обидва президенти виступили з заявами та провели окремі прес-конференції з публікою журналістів. Порушені під час зустрічі теми отримали суб'єктивну інтерпретацію кожного з лідерів залежно від різноманіття факторів, які впливають на формування їх думки, що стано-

вить науковий інтерес для дослідження. Мета полягає у дослідженні та упорядкуванні основних типів перспективізації предметної ситуації у політичному дискурсі. Матеріалом є текстові фрагменти з експліцитною перспективізацією предметної ситуації (210), що були дібрані з транскриптів прес-конференцій президентів США та Росії [12, 13]. Актуальність теми зумовлено її відповідністю міждисциплінарним тенденціям сучасного мовознавства, що виявляється у поєднанні когнітивного та комунікативного підходів.

З мовознавчого погляду даний саміт в цілому доцільно розглядати як

актуалізацію політичного дискурсу, що є притаманним професійним політикам та політичним інститутам (президентам, міністрам, членам парламенту або політичних партій) «формальним обміном аргументованих поглядів щодо застосування одного з декількох альтернативних напрямків дій для вирішення суспільної проблеми» [9, с. 296]. У нашому дослідженні прес-конференцію розглянуто як особливий жанровий вид актуалізації політичного дискурсу, який з одного боку має риси ораторського монологу (заяви, виступу), а з іншого – є різновидом інтерв'ю за участі великої кількості інтерв'юєрів [1, с. 187]. Прес-конференції є типовим видом комунікації політичних лідерів зі ЗМІ, адже у такий спосіб вони можуть проінформувати широкий загал про свою позицію з певного кола питань. Формат окремих прес-конференцій дозволяє детальніше проінформувати публіку про політичні, соціально-політичні та ідеологічні розбіжності поглядів, що їх відстоюють політичні лідери.

Дослідження суб'єктивної інтерпретації дійсності базується на перетині філософської теорії перспектив (Г. В. Лейбніца, Ф. Ніцше, Е. Гуссерля), когнітивної лінгвістики (Р. Ленекера, Л. Талмі, Д. Крофта, В. А. Круза) та комунікативної лінгвістики і дискурсології (Дж. Дю Буа, К. Ф. Граумана, В. Кальмейера, О. Джаф). У вітчизняній лінгвістиці питання перспективізації розглянуто у працях О. І. Морозової, А. М. Пшеничних, В. А. Ущиної та ін. На тлі політичної спрямованості на-

шого дослідження доцільно також виділити роботи Л. Берліна, Р. Енгельбретсона та ін. Розглянемо ці підходи детальніше.

Когнітивна лінгвістика визначає перспективу (*perspective*) як індивідуальну когнітивну здібність людини до візуального сприйняття та інтерпретації об'єктів і розглядає її як можливість (та її фактичну реалізацію) суб'єкта споглядати об'єкт (у ширшому розумінні – предметну ситуацію) з певної точки у фізичному або уявному просторі [5, С. 58-59; 10, С. 73-74; 11, с. 68]. Комунікативна лінгвістика та дискурсологія у тлумаченні перспективи натомість враховують і соціально-комунікативну позицію людини. У такому ракурсі перспектива постає явищем синонімічним – але не тотожним – позиції (*position*) / стансу (*stance*), під якими розуміють ставлення, погляд, думку, висловлені суб'єктом відносно об'єкту з певної точки огляду у комунікативній ситуації [6, с. 146, с. 152]. У цьому розумінні перспектива має інтерсуб'єктивний характер, зумовлений наявністю опозиції Я :: Інший [6, с. 163]. Процес комунікації не лише передбачає взаємодію суб'єктів в межах комунікативної ситуації, де кожний з суб'єктів займає певну рольову позицію, а також актуалізує їх соціальну позицію [3, с. 88] як єдність статусних, вікових, гендерних, професійних, національних характеристик [4, с. 62]. Людина як «мікроідентичність» позиціонує себе відносно «макроідентичностей» (професійна/соціальна група, нація, етнос тощо) і від-

творює з позиції їх представника погляд на певну ситуацію [8, с. 15].

Оскільки взаємодія розумових та комунікативних складових є невід'ємним процесом життєдіяльності людини, пропонуємо поєднати вищенаведені трактування та розглядати **перспективу** як єдність когнітивних та комунікативних складових, а саме як погляд суб'єкта на об'єкт/предметну ситуацію з певної точки у часі та просторі – фізичному або ідеальному, ментальному або комунікативному. Актуалізація когнітивної перспективи може залежати від ситуативної позиції суб'єкта та зазнавати впливу соціальних факторів, таких як приналежність суб'єкта до певної вікової, професійної, національно-етнічної групи. Процес **перспективізації** (perspectivization, perspective-taking, perspectivation) [7, с. 1, с. 4; 11, с. 68] визначаємо як вибір та реалізацію перспективи, у якому когнітивна здатність суб'єкта до відтворення об'єкту/предметної ситуації з певної точки огляду реалізується у конкретній комунікативній ситуації з урахуванням соціальної позиції суб'єкта.

Виокремлено такі типи перспективізації предметної ситуації залежно від точки огляду: а) перспективізація ситуації з точки огляду, що збігається з особою мовця; б) перспективізація ситуації з точки огляду, що не збігається з особою мовця; в) перспективізація ситуації з часової точки огляду.

У досліджуваних прес-конференціях президентів перспективізація предметної ситуації з (А) **точ-**

ки огляду, що збігається з особою мовця (позиція «Я») актуалізується у 58% дібраних фрагментів. Лінгвістичним засобом експлікації даного типу перспективи слугує особовий займенник *I* та його похідні *my*, *me* у таких конструкціях як *I believe*, *(do not) think / can say, to me, in my mind*, а також вживання афективних прикметників (*grateful, pleased, (not) confident*) тощо. Однак незважаючи на велику кількість лінгвістичних маркерів, що свідчать нібито про індивідуальну перспективу Дж. Байдена та В. Путіна, її реалізовано лише у 2% фрагментів, у яких здебільшого йдеться особисте ставлення президентів один до одного чи їх враження від атмосфери зустрічі. У більшості ж випадків (7%) на особистісну перспективу накладається професійна складова мовців та політичний характер події.

У 3% досліджуваних фрагментів президенти підкреслюють власний статус, легітимізуючи його (*How could I be the president of the United States of America and not speak out against the violation of human rights?*) та затверджуючи свої зобов'язання (*that's my responsibility as president, I have one single commitment to...*). Політичні лідери також експлікують приналежність до політичної еліти своєї держави (16%) та до своєї нації в цілому (19%). Це вербалізується за допомогою займенника *we* у поєднанні з дієловами на позначення когнітивного сприйняття та думки (*believe, (do not) know, understand*), сенсорного сприйняття (*see, noticed*), оцінки та ставлен-

ня (*sympathize, support, tolerate*), реакції (*respond, react*), бажання (*seek, (do not) want*), готовності (*stand ready*) та похідних *our* (*in our view, it's in our interest*), *us* (*with us*) тощо. Тут також характерне отождошення себе з власною державою (*we, Russia, stand ready; the United States will respond to actions that impair our vital interests*). У своїх виступах обидва президенти наголошують на спільних зобов'язаннях і відповідальності щодо збереження стратегічної стабільності у світі та налагодженні відносин державами-світовими лідерами (*President Putin and I share unique responsibility, we realize this responsibility* тощо), акцентують наявність спільних інтересів (*there's a mutual interest for us to cooperate; it's clearly not in anybody's interest, your country's or mine, for us to be in a situation where we're in a new cold war*), що можемо спостерігати у 5% досліджуваних фрагментів. Крім того, як у виступах, так і під час надання відповідей на запитання журналістів, мовці нерідко залучають адресата до власної думки (6%) за допомогою інклюзивного займенника *we* у риторичних питаннях *What can we say here?*, зворотах *let's see/get this straight* тощо.

У 42% досліджуваних фрагментів предметна ситуація перспективізується з (Б) точки огляду, що не збігається з особою мовця, тобто з позиції «Іншого». Її актуалізовано за допомогою пасивізації, номіналізації, прямого та непрямого цитування тощо. У великій кількості фрагментів (24%) з даним типом перспективи експлікується позиція протилежної сторони зустрічі –

як її лідера (*he knows/hopes/thinks, he is concerned, he just has a different perspective* тощо), так і держави в цілому (*it's very much in the interest of Russia, for Russia, United States have concerns, they went on the record and said publicly*). Перспектива інших держав та наддержавних союзів (3%) актуалізується такими конструкціями як *the G7 were calling on, China <...> they are fighting very hard to talk about...*). Як В. Путін, так і Дж. Байден також згадують і про позицію еліт (8%), зокрема американських бізнесменів (*American businessman <...> they don't want to hang around in Moscow*) та політиків та політичних інституцій обох держав (*the United States authorities are interested..., people [members of the Russian delegation] who are very, very well-informed started thinking..., they're like*). Вони також перспективізують предметну ситуацію з точки огляду адресата (11%), про що свідчить особовий займенник *you* у таких конструкціях як (*as you (probably) know, вживання імперативу (look (guys) at it that way), риторичних запитань (How would you call that?) та дискурсивних маркерів (guess what?, right?). Президенти також вдаються до схематизації референтної точки огляду (6 %), за допомогою неозначених займенників *one* та *everybody* у конструкціях типу *one might think, everybody's interested*, а також номінальних (*matters that are common knowledge*) та пасивних (*can't be trusted, viewed by the rest of the world*) конструкцій на позначення узагальненої колективної точки огляду.*

Локалізація мовцями точки огляду та предметної ситуації у часі актуалізує **(В) часову точку огляду**, що у мовленні реалізується завдяки темпоральному дейксису [5, с. 60]. Граматичну структуру часової локалізації утворюють часові форми дієслова, граматичні конструкції *used to, be going to*, модальні дієслова *will/would, should, can/could, might, need*, модальні конструкції *have to, be to* темпоральні сполучники *when, after, as* умовні речення 1-го та 3-го типів, герундіальні звороти тощо. До лексичних засобів експлікації часової точки огляду належать означені лексичні маркери, представлені абсолютними (*last year, currently, within the next six months to a year* та ін.), неабсолютними маркерами, що у свою чергу поділяються на фактуальні (*that brief shining moment after Gorbachev, back in the sixties, in 2017, in terms of COVID-2019, 2024* тощо) та релятивні (*at that point in time, during these consultations* та ін). Неозначеними лексичними маркерами, функція яких актуалізується лише у контексті, слугують такі прислівники як *always, never, already, then* тощо. Залежно від співвідношення точки огляду мовців та локалізації предметної ситуації у часі виокремлено такі типи часової перспективи: перспектива теперішнього часу (38%), ретроспектива (27 %) та перспектива (35 %). Загальна тенденція до локалізації точки огляду політичних лідерів у теперішньому та майбутньому зумовлена обговоренням переважно сьогоdnішнього стану американсько-українських відносин та необхід-

ністю визначення вектору їх розвитку та ключових напрямків співпраці.

Проаналізований матеріал дає підстави зробити висновки про те, що для політичних прес-конференцій, як бачимо на прикладі зустрічі Дж. Байдена та В. Путіна, характерною є мультиперспективність, тобто наявність перспектив більше ніж з однієї точки огляду – позиції політичних лідерів не обмежені виключно власною точкою огляду, вони можуть бути висловлені з точки огляду національної політичної еліти, до якої політики належать, їх держави в цілому, з точки огляду політичних та бізнес-еліт. Політики можуть розглядати лише окремі аспекти предметної ситуації і протиставляти свою позицію позиції протилежної сторони, а також звертати свій погляд на референтну ситуацію не лише у теперішньому, а також як у минулому, так і майбутньому. Проведений аналіз відкриває перспективи подальшого вивчення факторів екстралінгвальних впливу на формування думки політичних лідерів та дослідження стилістичних прийомів і невербальних комунікативних компонентів з огляду на їх роль у реалізації перспективи у політичному дискурсі.

Література:

1. Борецкий Р. А., Цвик В. Л. Жанры телевизионной журналистики. Телевизионная журналистика: учебник /ред. кол. Г. В. Кузнецов и др. Москва: Изд-во Моск. Университета «Высшая школа», 2002. С. 171-189.
2. Завальська Л. В., Кісельова А. А. Політичний дискурс як реалізація інституційного типу комунікативної взаємо-

- дії. Правове життя сучасної України: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. 15 трав. 2020 р. Одеса: Гельветика, 2020. Т. 2. С. 442-444.
3. Морозова О. І. Stance: позиція суб'єкта дискурсивної діяльності. Вісник Київ. нац. лінгв. ун-ту. 2011. Т. 14. № 1. С. 87-93.
  4. Пшеничних А. М. Реперспективізація предметної ситуації в англомовному діалогічному дискурсі (на матеріалі мультимедійних ігрових кінотворів): дис. ... канд. філол. наук. Харків, 2011. 327 с.
  5. Croft W., Cruse A. D. *Cognitive Linguistics*. New York: Cambridge University Press, 2004. 374 p.
  6. Du Bois J. W. *The Stance Triangle. Stancetaking in Discourse: Subjectivity, Evaluation, Interaction*. Amsterdam, Philadelphia, 2007. P. 139-182.
  7. Graumann C. F. *Perspective and perspectivation in discourse: an introduction. Perspective and Perspectivation in Discourse*. Amsterdam, Philadelphia, 2002. P. 1-11.
  8. Jaffe A. *Introduction: The Sociolinguistics of Stance. Stance: Sociolinguistic Perspectives*. Oxford, 2009. P. 3-28. 10.
  9. Johnson D. W., Johnson R. T. *Civil political discourse in a democracy: The contribution of psychology. Peace and Conflict: Journal of Peace Psychology*. 6 (2000). P. 291–317. doi.org/10.1207/S15327949PAC0604_01
  10. Langacker R. W. *Cognitive Grammar. A Basic Introduction*. Oxford: Oxford University Press, 2008. 562 p.
  11. Talmy L. *Towards a Cognitive Semantics: In 2 vol. Vol 1*. Cambridge, London, 2000. 565p.
  12. Джерела ілюстративного матеріалу:
  13. Joe Biden Press Conference Transcript After Meeting with Putin [електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.rev.com/blog/transcripts/joe-biden-press-conference-transcript-after-meeting-with-putin>
  14. Vladimir Putin Press Conference Transcript After Meeting With Biden in Geneva (English Translation) [електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.rev.com/blog/transcripts/russian-president-vladimir-putin-press-conference-transcript-after-meeting-with-biden-english-translation>

ЩОДО ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В УКРАЇНІ

Миронець О.М.,

к.ю.н., доцент кафедри конституційного і адміністративного права,
Юридичний факультет, Національний авіаційний університет, Україна

Маламуж В.І.,

здобувач вищої освіти другого «магістерського» рівня,
Юридичний факультет, Національний авіаційний університет, Україна

Правове регулювання використання технологій штучного інтелекту (далі по тексту – ШІ) на вітчизняному просторі диктується умовами сьогодення. Зважаючи на всеохоплюючий вплив та різногалузеве проникнення сучасних інноваційних досягнень людства з задіянням ШІ, необхідність юридичної регламентації цього питання не викликає сумнівів.

На наше бачення, варто підтримати позицію Теличко О.А., Рекун В.А., Чабаненко Ю.С., що у вітчизняній науці майже відсутні комплексні та фундаментальні науково-юридичні дослідження феномену ШІ і його правового становища тощо. Не сформоване єдине релевантне розуміння і пояснення феномену ШІ. Належним чином не сформований понятійно-категоріальний апарат [1, с. 312]. У цьому контексті важливою є позиція Андрощука Г. про, проблеми, що стримують розвиток ШІ в Україні: відсутність стратегії розвитку ШІ, вітчизняної інфраструктури для його роботи і слабка поінформованість бізнесу про фундаментальні наукові розробки в галузі ШІ, недостатній для впровадження ШІ рівень цифровізації компаній, відсут-

ність налагодженої на високому рівні роботи з даними, а також неправильне розуміння керівництвом певних аспектів впровадження в компанії ШІ [3, с. 65]. У таких умовах, як вказує Каткова Т., реформування законодавства у цифрову епоху вимагає злагоджених дій розробників ШІ, законотворців, наукової спільноти і громадянського суспільства. Цей процес має бути не фрагментарним, а комплексним і структурованим [2, с. 54]. На думку Андрощука Г., вітчизняному законодавцю особливу увагу варто приділити розробці стратегій, програм, законів та інструментів регулювання сфери ШІ [3, с. 65].

Значним кроком щодо вказаного вище питання є Концепція розвитку ШІ України, для досягнення мети якої у сфері правового регулювання та етики необхідно виконати наступні завдання: 1) імплементація норм, закріплених у «Рекомендаціях щодо ШІ», що прийняті у червні 2019 року Організацією економічного співробітництва та розвитку (OECD/LEGAL/0449), за умови дотримання етичних стандартів, передбачених в Рекомендаціях CM/Rec(2020)1, схвалених 8 квітня

2020 р. Комітетом міністрів Ради Європи для держав-членів щодо впливу алгоритмічних систем на права людини, у законодавство України; 2) опрацювання питання відповідності законодавства України керівним принципам, установленим Радою Європи, щодо розроблення та використання технологій ШІ та гармонізація його з європейським; 3) проведення оцінки можливості та визначення меж (етичних, правових) застосування систем ШІ для цілей надання професійної правничої допомоги; 4) забезпечення функціонування та діяльності технічних комітетів стандартизації відповідно до вимог 7.1.5 ДСТУ 1.14:2015 «Національна стандартизація. Процедури створення, діяльності та припинення діяльності технічних комітетів стандартизації» за напрямом ШІ; 5) забезпечення взаємодії між відповідними Технічними комітетами України та міжнародними підкомітетами стандартизації ISO/IEC JTC 1/SC 42 Artificial Intelligence щодо спільного розроблення стандартів у галузі ШІ; 6) підтримка ініціатив створення організаційних форм співробітництва заінтересованих юридичних та фізичних осіб у галузі ШІ; 7) розроблення Етичного кодексу ШІ за участю широкого кола заінтересованих сторін [4].

Відповідно до плану заходів з реалізації вказаної Концепції передбачається, зокрема, запровадження правового регулювання з питань формування державної політики у галузі штучного інтелекту, на реалізацію якого у II кварталі 2021 року Мінцифрою уже

розроблено та подано Кабінетові Міністрів України проект акта КМУ щодо схвалення Концепції законопроекту про розвиток штучного інтелекту [5].

Вказане свідчить про системність управлінських рішень з питання юридичної регламентації ШІ в Україні, що доводить загальнодержавну зацікавленість у цьому питанні. Так, одна із головних цілей уряду – увійти в топ-10 рейтингу країн з високим розвитком ШІ у світі [6]. На нашу думку, безумовно, законодавець робить вірні й активні кроки для досягнення вказаної мети й створення безпечного середовища з різноплановим використанням технологій ШІ на теренах нашої держави.

Література:

1. Теличко О.А., Рекун В.А., Чабаненко Ю.С. Проблеми визначення та нормативного закріплення поняття «штучний інтелект» у законодавстві зарубіжних країн та України. Юридичний науковий електронний журнал. 2020. 2. С. 310-313.
2. Каткова Т.Г. Штучний інтелект в Україні: правові аспекти. Право і суспільство. 2020. 6. С. 46-55.
3. Андрощук Г. Тенденції розвитку технологій штучного інтелекту: економіко-правовий аспект. Теорія і практика інтелектуальної власності. 2019. С. 59-69.
4. Концепція розвитку штучного інтелекту в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 2 грудня 2020 р. № 1556-р. Урядовий кур'єр. 18.12.2020 р. № 247.
5. Про затвердження плану заходів з реалізації Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні на 2021-2024 роки: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 12 травня 2021 р. № 438-р. Урядовий кур'єр. 02.06.2021 р. № 104.

6. Скрипник В. Уряд затвердив план реалізації концепції розвитку штучного інтелекту. Disqus: веб-сайт. URL: <https://itc.ua/news/uryad-zatverdiv-plan-realizaczi%D1%97-konczepcz%D1%97-rozvitku-shtuchnogo-intelektu/> (дата звернення: 12.06.2021).

RHEOGRAPHIC INDEX AND BLUMBERGER'S COEFFICIENT AS DIAGNOSTIC CRITERIA

A.Pavlyshyn, PhD, MD

Associate Professor

I.Horbachevsky Ternopil State Medical University

S.Kopytchak,

student

I.Horbachevsky Ternopil State Medical University of cardiovascular diseases

---

Keywords: cardiovascular diseases, rheographic investigation, rheographic index and Blumberger's coefficient.

Cardiovascular diseases (CVDs) are increasingly common in medical practice and occupy a leading position among diseases that cause disability and fatal consequences. According to the WHO, CVDs ranks first among the causes of death, claiming about 17.9 million lives annually [1]. In Ukraine, in January 2020 (according to the state statistics), CVDs caused the deaths of 36,000 Ukrainians [2]. Following this tendency, more than 23.6 millions of people per year will be dying from CVD by 2030 [3]. According to this disappointing statistics, studies of CVDs prevention and diagnosis are essential.

The most important behavioural risk factors of heart disease and stroke are unhealthy diet, physical inactivity, tobacco use and harmful use of alcohol. The effects of behavioural risk factors may show up in individuals as raised blood pressure, raised blood glucose, raised blood lipids, and overweight and obesity. These "intermediate risks factors" can be measured in primary care facilities and

indicate an increased risk of heart attack, stroke, heart failure and other complications [1].

Cessation of tobacco use, reduction of salt in the diet, eating more fruit and vegetables, regular physical activity and avoiding harmful use of alcohol have been shown to reduce the risk of cardiovascular disease. Health policies that create conducive environments for making healthy choices affordable and available are essential for motivating people to adopt and sustain healthy behaviours [1].

Most CVDs can be prevented by a number of preventive measures and early diagnosis [4]. Electrocardiography, Holter monitoring, echocardiography, rheography, etc. are one of the modern and informative methods of CVDs diagnosis [5]. Among them, rheovasography has a number of significant advantages: high sensitivity, the ability to assess the general state of blood supply and its violation (in a particular organ and in the body as a whole), accessibility, safety, easiness of usage.

As part of the state program “Arterial oscillography” with the support of the Fund Innovations Development 115 healthy patients, including women - 56%, men - 44%, aged 18-65 years were examined. Complex investigation such as general blood test, biochemical blood test, spirogram, ECG, rheovasography, etc. was carried out in these patients. The rheovasography was performed by “KHAI-Medica” “ReoCom”. During the studies, important indicators for assessing the state of the CVS, predicting CVD dysfunction and disease were detected - Blumberger’s coefficient and rheographic index.

Reovasography is the method of study, reflecting condition of general regional blood flow in studied organ, based on registration of fluctuation of resistance in a live tissue of a body to high frequency current, registration of pulse fluctuations of vessels. Reovasography is applied to control the efficiency of treatment as well as for diagnostics.

Rheographic index (RI) determines the relative quantity of pulse blood supply. This value depends on heart rate, the amount of stroke volume, blood pressure and vascular wall’s tone [6].

At the norm 0.04-0.08 were found: 7 patients - 6% - above normal values, 16 patients - 13.9% - the upper limit of normal, 79 patients - 68.7% - middle of normal values, 13 patients - 11.3% - lower limit of norm [7].

Blumberger’s coefficient (BC) is an indirect indicator of myocardial contraction, which represents the ratio of the duration of relaxation (protodiastolic pe-

riod) to the duration of the tension period in polycardiographic examination [8].

Taking into consideration the normal values of BC in the range of 0.8-0.9, such results were obtained during the study: in 5 (4.3%) patients the ratio was 1.1, which is higher than norm, in 14 (12.2%) - BC was equal 0.9, in 77 (67%) - BC was 0.8-0.85 and in 19 (16.5%) - BC was 0.8-0.82.

Analysis of the result showed that in 6% of the patients the RI was registered above normal values as well as BC in 4.3% of patients, which indicates that those people are at risk of CVDs development. 13.9% and 12.2% of patients had RI and BC respectively in the upper limit of the normal values, which indicates that those people require additional examinations and identification of the reasons of increased indicators. The normal physiological activity of CVS was diagnosed in 68.7% of patients on the basis of RI investigation, whether in 11.3% of people the index corresponded to the lower limit of normal values. Physiological indicators of BC in normal range were found in 67% of patients and the lower limit of normal references was found in 16.5% of patients.

Thus, these indicators are one of the important factors in predicting the development of CVDs. Using these criteria we can predict the development, course, complications of a number of cardiovascular diseases and find methods for effective prevention.

References:

1. https://www.who.int/health-topics/cardiovascular-diseases#tab=tab_1
2. http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2020/ds/kpops/kpops_u/kpops0120_u.html

3. https://www.who.int/cardiovascular_diseases/about_cvd/en/
4. [https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/cardiovascular-diseases-\(cvds\)](https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/cardiovascular-diseases-(cvds))
5. http://cep.bsmu.edu.ua/article/view/1727-4338.XIX.2.72.2020.12/pdf_489i
6. <https://ito.gov.ua/poslugi/viddil-diagnostiki/reovazografiya.html>
7. <https://sportvisnyk.vnu.edu.ua/index.php/sportvisnyk/article/view/625/613>
8. <http://window.edu.ru/resource/812/74812/files/mbi-practicum-2009.pdf>

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО РОЗУМІННЯ ТА КЛАСИФІКАЦІЇ НЕВРОТИЧНИХ РОЗЛАДІВ

Попіль Б.А.,

студентка V курсу медичного факультету
Івано-Франківського національного
медичного університету;

Попіль М.І.,

к. психол. н., доцент Дрогобицького педагогічного
університету ім. Івана Франка

Ключові слова: невротичні розлади, неврастенія, істеричний невроз, невроз нав'язливих станів, депресивний невроз, іпохондричний невроз, дисморфофобічний невроз, фобічний невроз, системні неврози, нервова анорексія та булімія.

Keywords: neurotic disorders, neurasthenia, hysterical neurosis, obsessive-compulsive disorder, depressive neurosis, hypochondriac neurosis, dysmorphophobic neurosis, phobic neurosis, systemic neurosis, anorexia nervosa and bulimia

Сьогодні одним із найпоширеніших порушень діяльності вищої нервової системи є **невротичні розлади**. У різних країнах, в тому числі й Україні, серед дитячого та дорослого населення спостерігається досить високий рівень захворюваності на неврози. У середньому за 25 років кількість хворих в світі збільшилася на 10 %. Вона становить від 20 до 25 на 1000 населення. У структурі загальної психічної захворюваності на частку неврозів припадає від 20 до 30 % [3]. Це пов'язано з впливом різних чинників, зокрема невідповідністю сучасного рівня науково-технічного прогресу ступеню розвитку психофізичної адаптації організму людей, особливо дітей та підлітків.

Невроз – це психогенний (зазвичай конфліктогенний) нерво-психічний розлад, що виникає внаслідок пору-

шення особливо значущих життєвих стосунків людини, проявляється специфічними клінічними феноменами за відсутності психотичних проявів [1].

В сучасній фаховій літературі, що присвячена проблемам невротичного розладу, зазвичай виділяються такі основні групи неврозів: неврастенія; істеричний невроз; невроз нав'язливих станів; депресивний невроз; іпохондричний невроз; дисморфофобічний невроз; фобічний невроз; системні неврози; нервова анорексія та булімія [2].

Ця класифікація покликана сприяти більшому взаєморозумінню між лікарями різних країн, але потрібно зауважити її певну непослідовність, адже поряд з окремими клінічними формами неврозів у ній фігурують деякі синдроми й навіть симптоми. Згідно МКХ-10, у якості синоніму терміна

«невроз» прийняте поняття «невротичні розлади»; замість «неврозу нав'язливих станів» – «обсесивно-компульсивний розлад»; «істерія» – «дисоціативні (конверсійні) розлади», термін «неврастенія» збережено. Окремо, у цій класифікації виділені невроз страху, а також іпохондричний та депресивний неврози [1].

Неврози з плином часу, при затяжній психотравмувальній ситуації, можуть хронізуватися, тобто розвивається хронічний невроз, а це призводить до патологічної трансформації характеру людини. У цих випадках ми говоримо про невротичний розвиток особистості з переважанням у клінічній картині астеничних, обсесивно-фобічних, та істеричних розладів, що зумовлюють соціальну дезадаптацію пацієнта [3].

Для неврозу характерні такі ознаки:

1) наявність психогенної причини розладу;

2) домінування емоційних і соматовегетативних порушень в клінічній картині неврозу як специфічних виявів цього захворювання;

3) зворотність клінічних розладів після тривалого відпочинку, соціо та психотерапії, загальнозміцнювальної і транквілізуючої (заспокійливої) терапії [2].

Таким чином, очевидно, що у разі неврозів не змінюється анатомічна цілісність ЦНС, а спостерігаються лише функціональні розлади. Це відрізняє їх від органічних захворювань нервової системи, при яких порушення її діяльності обумовлюється пошкодженням

нервової тканини. Характерною особливістю неврозу є усвідомлення людиною своїх порушень, здатність керувати своєю поведінкою та адекватно оцінювати дійсність.

Виникненню неврозів сприяють специфічні особистісні якості, індивідуально-типологічні особливості, а також психофізіологічна ослабленість в результаті захворювань, виснаження, інтоксикації тощо.

Психогенними факторами можуть бути:

- зовнішні конфлікти;
- інтрапсихічні конфлікти;
- довготривале (психотравмувальна ситуація) або надто сильне емоційне чи інтелектуальне психічне перенапруження.

Сила психотравмувального впливу переважно визначається не фізичною інтенсивністю сигналу, не об'ємом інформації, яку він несе, а його значущістю для людини. Тому, невроз не може розглядатись через призму простого співвідношення «стимул-реакція». Виховання людини, її життєвий досвід, установки, ідеологія та інше формують значущість, а звідси, й патогенність для неї тієї чи іншої інформації.

Велику роль у виникненні розладу можуть відіграти вроджені типологічні особливості нервової системи, а також її стан на даний момент. Найбільш вразливими у цьому відношенні виявляються особи з астеничними, істеричними та психастеничними рисами характеру, тим більше якщо вони досягають психопатичного рівня. Загально-

визнаним є уявлення, що ймовірність виникнення тієї чи іншої форми неврозу, визначається особливостями акцентуації характеру в преморбіді. Зокрема [2]:

- особистості акцентуовані за астеничним типом, мають схильність до розвитку неврастенії;
- акцентуовані за тривожним типом до неврозу нав'язливих станів;
- акцентуовані за істероїдним типом до істеричного неврозу.

Отже, причини виникнення неврозу зумовлюються взаємодією психотравмувальної ситуації з вихідними характеристиками та преморбідом особистості.

Література

1. Карманное руководство к МКБ-10: Классификация психических и поведенческих расстройств (с глоссарием и исследовательскими диагностическими критериями) / [Сост. Дж.Э. Купер; Под ред. Дж.Э. Купера / Пер. с англ. Д. Полтавца]. – К.: Сфера, 2000. – 416 с.
2. Менделевич В.Д. Неврология и психосоматическая медицина / В.Д. Менделевич, С.Л. Соловьева – М.: МЕДпресс-информ, 2002. – 608 с.
3. Попіль М.І. Основи клінічної психології: Методичні матеріали до практичних занять / М.І. Попіль. – Дрогобич: Редакційно-видавничий відділ Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, 2012. – 236 с.

ON DIALECTAL MATERIAL IN GEORGIAN FOLKTALES

Maka Labartkava

Doctor of Philology

Arnold Chikobava Institute of Linguistics

Lela Mirtskhulava

Doctor of Philology

Sokhumi State University

As known, the Georgian literary language in nourished by living dialectal speech. The Georgian fairy tale, its tradition, environment, and function are closely related to the ethnographic life of the Georgian people and are defined by the long history of public life, different genres of the Georgian fairy tale, (adventure, novelle, magic, etc.) a number of dialectal forms are attested that are mainly expressed by nouns, adjectives, verbs, preverbs or postpositions.

Sometimes a consonant of a noun is lost, e.g. the initial consonant **r**: *rtskilebi* → *tskilebi* – *tsukheli tskilebi mkbendnen da ar damadzineso* “Last night I could not sleep because **fleas** were biting me” (The Folk Narratives 1964: 271); a sonant in a consonant cluster: *prta* → *pta* – *mobrunda es tevzi, mistsa pta da utkhra: ikneb ert gachirvebashi mets gamogadgeo* “The fish turned round, gave him **a feather** and said: I might have a chance to help you one day if you get in trouble” (The Folk Narratives 1964: 36); the labial consonant **l** in the middle of other consonants: *khelmtsipes* → *khemtsipes* – *nazir-vezirebma utkhres khemtsipes* “The viziers addressed **the king**” (The Folk Narratives 1964: 38); the consonant **m**: *kombali* → *kobali* – *rogorc piri unda daegho, mgh-*

vdelma daartka kobali da kuchia gaskda “When he was about to open his mouth, the priest hit the greedy pig with **a bat** and broke it” (The Folk Narratives 1964: 56); the initial consonant **m** in both simple and compound lexical units: *mghvdelma* → *ghvdelma* – *gashterebulma ghvdelma da mojamagirem kres pekhebi satskals dedakatssa da chaagdes zghvashi* “the flabbergasted **priest** and the hired man kicked the poor woman into the sea” (The Folk Narratives 1964: 75), *mshvild-isari* → *shvild-isari* – *gaisrola bichma es shvild-isari ert mtashi, moxvd ert kldes* “The boy shot **an arrow** in the mountain and it hit the rock” (The Folk Narratives 1964: 40). It should be noted that the lexical unit *ghvdeli* can also be found as an original variant containing the consonant **m** even in one and the same fairy tale, e.g. *mghvdels shishit guli gauskda, chemi tsoli gad-amigdiao* “**The priest** was scared to death thinking that he threw his own wife into the sea” (The Folk Narratives 1962).

In some nouns, the substitution of consonants are noticeable, e.g. **m** → **n**: *ambavi* → *anbavi* – *es datserili tsigni, am kalakis anbavi rom etsera, mzetunakhavs gauzavna* “He sent the written book that gave **the story** of this town to the sleeping beauty” (The Folk Narratives 1964: 92). In

some cases, not only the substitution of a single consonant but also of a consonant cluster can be found, e.g. **-s -sh** → **-j -dz**: *paskunj*s → *pashkundz*s – *karab-oghli pashkundz* *gamaesalma da tsamovida* “Karab-Ogli greeted **the neophon** and left the place” (The Folk Narratives 1964: 224). The similar alternation of sounds (**v** → **m**) is apparent in the past participle forms as well, e.g. *samse vikavi okro-vert-skhlit da tavis saxlshi tsamikvanao* “I had a lot of gold and silver and he took me to his home” (The Folk Narratives 1964: 83).

Metathesis is quite common in adverbs and *masdars*, e.g. *dzriel* → *dzlier* – *kalma azri aigho da dzriel eshinoda bavshvisa* “The woman understood everything and got **very** scared of the child” (The Folk Narratives 1964: 49), *tvarieleba* → *tvalier-eba* – *daughamda da binas tvarieleba dauwyo* “It got dark and he started **looking for** a house” (The Little Treasury 1962: 65). In an adverb, the case of a sound drop has been found: *kvevit* → *kveit* – *mazlma daukvira kveit tsavidao* “The brother-in-law yelled at her that he went **down**” (The Folk Narratives 1964: 86).

As for verbs, we have found forms containing the preverb **ma** (dialectal) instead of **mo**, e.g. *devma utkhra, tavi daanebe, ar gamigos, torem mets mamklavso* “The ogre told him: leave him alone, if he learns about it he will **kill me** too”, *tsadi, katso, tsadio, – datvma utkhra, – da tsota rame mets mamitano* “The bear told him to go and **bring** a little of it for him too” (The Folk Narratives 1964: 283). The forms containing the preverb **me** (dialectal) instead of **mo** are used quite often, e.g. *me dabmuli vikavi da rogor shemedzlo memem-*

parao “I was tied up and how I could **steal it**” (The Folk Narratives 1964).

The words that contain the preverb **ge** (dialectal) instead of **ga** have also been attested, e.g. *vazhasats geekharda dzalian da koveltvin dadioda samusaipod* “Vazha **was very happy** because of it and he always visited them to chat” (The Folk Narratives 1964: 283). The dialectal forms containing the preverb **de** instead of **da** can also be found, e.g. *erti katsi gamomdgara eger da midzakhis, shvili moginatleo, da ra vkna, tsavide tu arao? – deekitkh melia* “Over there a man is standing and calling me: I have baptized your child! What should I do now? Should I go or stay? – **asked** the fox” (The Folk Narratives 1964: 283).

The dialectal variant that contain the preverb **she** instead of **sha** have been attested, e.g. *mashin shamaitana kmarmarman is askilis kona* “Then her husband **fetched** that bunch of dog-roses” (The Folk Narratives 1964: 135), *mere tskhvarze shavjekki, zetsas unda avekvane da aq chamomagdovo* “Then I **got on** a sheep and thought it would take me to heaven though it dropped me here” (The Folk Narratives 1964: 65).

The alternation of stem markers is also noticeable, e.g. the variant **am** is used instead of **av**: *nakha ert alagas erti kali purs akrams* “He saw a women **making** bread” (The Folk Narratives 1964: 117), *shetsukhebuli da naghvliani kali tsaighebda titistars da artamda bambas* “The worried and sad woman used to take a bobbin and **spun** cotton” (The Folk Narratives 1964: 109), *tsavida kanashi, nakha kmari chrdilshi damjdara da namgals lesams* “She went to

the field and saw her husband sitting in the shade and **sharpening** his sickle” (The Folk Narratives 1964: 56), etc.

The Folktales contain dialectal vocabulary such as Imeretian, Gurulian, Mokhevian, Mtiuletian, Igilo and others, e.g. *bovshi* (Imer.) – *bovshvs ra daarqveso? Meliam upasukha: -shua daarkveso* “What name did they choose for a baby? The fox answered: They named the baby Shua” (The Folk Narratives 1964: 284); *simauri* (Gur.) – *kachalas khelmtsipis kashivili shertes da khelmtsipobats daumtkitsa simaurma* “They made the baldhead marry the daughter of the king and his **father-in-law** even crowned him” (The Folk Narrative 1964: 124); *uken* (Kevs., Mokh., Mtiul., Tush., Gudamak.,) – *tskheniani katsi nakhis – uken tskhens gamoubadvis* “Whenever he saw a man with a horse, he tied his horse on its **back**” (The Folk Narratives 1964: 97); *toli* (Mokh., Mtiul., Ing.) – *sashualos tsolma, mokida toli, gavida da kmarma tsaakvedra* “The middle brother’s wife caught a glimpse and when she left the place, her husband reproached her” (The Folk Narratives 1964: 73).

It is noteworthy that the lexical unit *toli* “an eye” is also attested in the Megrelian language with the same meaning.

We have also found the forms *tvara*, *tvarada* of the conjunction *tozem* “otherwise” that are typical for Gurulian (*tvara*), Rachan (*tvare(m)*) and Tushetian (*tvarami*) dialects, e.g. *tsols daubarebda – sadili adre moitanee, tvarava davighlebi da mkas movtsdebio* “He used to tell his wife: bring my lunch earlier, **otherwise** I will get tired and it will draw me away from reaping (The Folk Narratives 1964: 67)...

The analyzed fairy tales of different genres (adventure, novelle, magic, etc.) allow us to say that the dialects have given a distinctive tinge to the speech or personality of each character.

References:

1. The New Georgian Language – Morphology of Dialects, III, IV, 2017.
2. The Little Treasury – Part I, 1962, Tbilisi.
3. Al. Glonti, The Bundle of Georgian Dialectal Words, Tbilisi.
4. Ks. Sikharulidze, Issues of the History and the Theory of Georgian Folklore, Tbilisi.
5. Arn. Chikobava, Works V, Tbilisi.
6. B. Jorbenadze, Georgian Dialectology, Part I, Tbilisi.
7. The Folk Narratives 1964 – Part III, IV, Tbilisi.

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЦЕСУ УПРАВЛІННЯ ТРУДОВИМ ВИХОВАННЯМ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ (1958-1990 РР.)

Дудко Я. В.

кандидат педагогічних наук, доцент

кафедри педагогіки і педагогічної майстерності

Мелітопольський державний педагогічний університет

імені Богдана Хмельницького

Латиш В.В.

магістр

Мелітопольський державний педагогічний університет

імені Богдана Хмельницького

Ключові слова: виховання, трудове виховання, студент, управління.

Keywords: upbringing, labor upbringing, student, management.

На початку ХХІ століття в Україні було проведено низку реформ у закладах вищої педагогічної освіти. Зазначимо, що система трудового виховання майбутніх учителів у вищій школі потребує негайного реформування відповідно до чинного українського законодавства. Стратегія пошуку ефективних шляхів розв'язання проблеми нормативно-правового забезпечення умов управління процесом трудового виховання у вищій школі зумовлює звернення до надбань вітчизняної освітньої науки у 1958-1990 рр. Аналіз наукової літератури та архівних матеріалів засвідчив, що проблема нормативно-правового забезпечення умов управління процесом трудового виховання у закладах вищої педагогічної освіти України (1958-1990 рр.) є актуальною та майже недослідженою сучасними науковцями.

Мета статті – визначити особливості нормативно-правового забезпечення умов управління процесом трудового виховання у закладах вищої педагогічної освіти України у 1958-1990 рр.

У попередніх роботах нами було визначено «нормативно-правові умови управління виховною роботою у закладах вищої освіти України» [1]. Подальший хід роботи вбачаємо у визначенні нормативно-правового забезпечення вищезазначених умов спираючись на вітчизняний управлінський досвід.

Аналіз архівних матеріалів дав можливість встановити, що у 1958-1990 рр. в УРСР була створена не тільки чітко «продумана» законодавча база, а й відповідна їй спеціальна система контролю дотримання нормативних вимог щодо організації управлін-

ня трудовим вихованням студентської молоді. Наприклад, у Постанові ЦК КПРС, Радміну СРСР від 26.05.1976 р. № 386 «О мерах по дальнейшему улучшению организации летних работ студенческих отрядов» зазначено: «ВЦСПС, Министерству здравоохранения СССР, Министерству высшего и среднего специального образования СССР, а также министерствам и ведомствам, принимающим студенческие отряды, установить совместно с ЦК ВЛКСМ контроль за созданием безопасных условий труда для членов студенческих отрядов» [3].

Також, здійснювався ретельних відбір та підготовка кадрів для організації управління процесом трудового виховання у вищій школі: «Министерству высшего и среднего специального образования СССР улучшить управление высшей школой ... Поднять уровень организационного и научно-методического руководства высшими учебными заведениями» [2]. Зазначимо, що рівень обізнаності суб'єктів управління виховною роботою щодо нормативного забезпечення виховної діяльності у закладах вищої педагогічної освіти також знаходився на постійному контролі: «ЦК компартий союзных республик, крайкомам, обкомам, горкомам и райкомам партии принять меры к усилению партийного руководства высшими учебными заведениями. Проявлять неослабное внимание к работе с научно-педагогическими кадрами, их идейно-политическому и профессиональному росту» [2].

Аналіз нормативно-правових доку-

ментів та архівних матеріалів дав можливість визначити особливості нормативно-правового забезпечення умов управління процесом трудового виховання у закладах вищої педагогічної освіти України у 1958-1990 рр.: наявність детально розробленої нормативно-правової бази управління трудовим вихованням студентської молоді у закладах вищої педагогічної освіти (чітко зазначена мета, місія, завдання, структура, функції суб'єктів та об'єктів, принципи, методи та умови забезпечення трудової діяльності студентської молоді); якість кадрового забезпечення процесу управління суб'єктів управління трудовим вихованням; високий рівень обізнаності суб'єктів управління з нормативно-правовим забезпеченням процесу трудового виховання майбутніх учителів.

Література

1. Dudko Ya. Organisational and Pedagogical Conditions For Educational Work Management at Teacher Training Universities of Ukraine. Наука і освіта. 2017. № 6. С. 31–37.

2. Постановление ЦК КПСС, Совета Министров СССР «О мерах по коренному улучшению качества подготовки и использования специалистов с высшим образованием в народном хозяйстве» от 13.03.1987 г. № 325: [Електронний ресурс] // Библиотека нормативно-правовых актов СССР. – Режим доступа : http://www.libussr.ru/doc_ussr/usr_13858.htm (Дата звернення: 10.04.2021).

3. Постановление ЦК КПСС, Совета Министров СССР «О мерах по дальнейшему улучшению организации летних работ студенческих отрядов» от 26.05.1976 г. № 386: [Электронный ресурс] // Библиотека нормативно-правовых актов СССР. – Режим доступа : http://www.libussr.ru/doc_ussr/usr_8870.htm (дата звернения: 12.04.2021).

